

EUFOR startuje v Africe nejnáročnější vojenskou operaci v historii EU

(Operation EUFOR Tchad/RCA)

V tomto příspěvku jde o zamyšlení se nad významem operace EUFOR Tchad/RCA, vyhodnocení hlavních problémových faktorů a vize k situaci ve střední Africe v následujícím období. Cílem je poskytnout rámcový přehled o zahájení zatím největší vojenské operace Evropské unie na území Afriky, jejíž spuštění bylo oficiálně schváleno dne 28. ledna 2008. Řada detailů o této operaci podléhá určitému stupni utajení, proto se zaměříme spíše na obecné informace. I přes toto omezení se domnívám, že článek přispěje k hlubšímu pochopení aktuální situace a složitosti této mise.

Zde je třeba upozornit, že se nejedná o typickou operaci dle konceptu EU Battlegroup (EU BG) i když některé znaky k tomuto závěru svádějí. Pouze se využívají podobné prvky (vyslání předurčených osob, financování systémem ATHENA, využití prostor určených pro operační velitelství Evropské unie (EU OHQ) na francouzském území, podobná komunikace s EU apod.). V podstatě se ale jedná o jednorázovou humanitární operaci v rámci „koalice dobré vůle“. Ozbrojené síly států, které jsou zahrnuty v harmonogramu pohotovosti pro EU BG, nejsou aktivovány, zůstávají i nadále připraveny pro případné akutní nasazení dle rozhodnutí EU.

Historie konfliktu v Čadu

Čad, Čadská republika, arab. Džumbúrija Tašád (fr. République du Tchad) se nachází uprostřed Afriky – jde o pátý největší stát kontinentu, rozloha celého Čadu je asi 2,5 x větší než rozloha Francie. Nachází se v těžce dostupném, vzdáleném (cca 4400 km vzdušnou čarou z Bruselu do hlavního města Čadu N´Djameny) a izolovaném regionu, daleko od rozvinutějších částí Afriky. (viz obr. 1).

Čad bývá také často nazýván „Zapomenuté srdce Afriky“. Má necelých 10 milionů obyvatel, z nichž polovina je mladší 15 let. Je to bývalá francouzská kolonie, která získala samostatnost v roce 1960. Od té doby jde o velmi nestabilní, nepokoji zmítanou zemi, údajně s největší korupcí na světě. Nedávno tu byla objevena bohatá ložiska

Obr. 1: Čad – stát ve vnitrozemí střední Afriky

ropy, zlata a diamantů, což podstatně zvýšilo atraktivitu regionu a zájem určitých skupin získat zde vládu. Celková rozloha oblasti plánované operace má rozměry asi 250 km x 850 km, přibližně 215 000 km², což je trojnásobek rozlohy České republiky (obr. 2).

Konflikt v této části Afriky se začal rozvíjet přibližně v roce 2003 v západní části Súdánu zvané Dárfúr. Postupně se situace zhoršovala, často docházelo k ozbrojeným střetům o ovládnutí této oblasti mezi vládními jednotkami, různými skupinami rebelů a rodovými kmeny. Většina obyvatel Dárfúru uprchla do jiných oblastí, řada z nich překročila hranice do relativně klidnějšího a bezpečného Čadu. Celkový počet uprchlíků z Dárfúru za celou dobu konfliktu se odhaduje na dva miliony.

Obr. 2: Čad – Čadská republika

K dnešnímu dni je na území Čadu asi 250 000 uprchlíků (refugees) ze súdánského Dárfúru a asi 190 000 čadských běženců (internally displaced persons), kteří opustili příhraniční území Čadu a stáhli se z míst bojů hlouběji do vnitrozemí. Někteří se nastěhovali ke svým příbuzným, jiní si vybudovali nové domovy, ale většina těchto lidí, uprchlíků i běženců, je soustředěna ve 12 velkých táborech z nichž největší, poblíž města Bredjing, poskytuje azyl pro více než 40 000 osob. Situace podél hranice mezi Čadem, Súdánem a SAR (Středoafriickou republikou) se stala neúnosná, čadské vládě činí obrovské problémy zabezpečit dodávky potravin, vody a léků pro tak obrovské množství lidí. Proto se OSN rozhodlo řešit situaci vysláním speciální mise do této oblasti.

Současný stav se vyznačuje těmito fakty:

- ❑ Nestabilní politická situace – přestože prezident Idriss Déby vládne Čadu již 18 let, má on a jeho vláda jen velmi malou podporu obyvatelstva a zásadně odmítá jakékoliv jednání s opozicí. Navíc nedávno pobouřil veřejnost změnou ústavy tak, aby mohl vládnout ještě další období. Poslední volby byly vyhodnoceny mezinárodními pozorovateli jako zmanipulované a nefér. Přesto má prezident Déby stále politickou podporu Francie, Africké unie i OSN, protože poskytuje alespoň určitou záruku stability a bezpečnosti. V dubnu 2006 byl Déby téměř svržen po silném útoku povstalců, ale na konec svou pozici ubránil.
- ❑ Neustálé boje mezi čadskou armádou a povstalcí, kteří jsou výrazně podporováni znepřátelenou súdánskou stranou.
- ❑ Kmenové boje mezi „arabskými“ a „africkými“ kmeny.
- ❑ Boje mezi různými čadskými kmeny, mezi kočovníky a usadlíky.
- ❑ Sociální nerovnováha a nestabilita kvůli uprchlíkům.

- ❑ Časté ozbrojené střety přes státní hranici se Súdánem.
- ❑ Šíření infekčních nemocí v Čadu a SAR díky špatné hygieně a nízké lékařské péči.
- ❑ Vysoká zločinnost včetně pašeráctví prohlubuje humanitární krizi.

Počet lidí žijících dnes v táborech:

250 000 uprchlíků - Súdánců na území Čadu,
 180 000 běženců - domácích obyvatel na území Čadu,
 15 000 uprchlíků - Súdánců na území SAR.

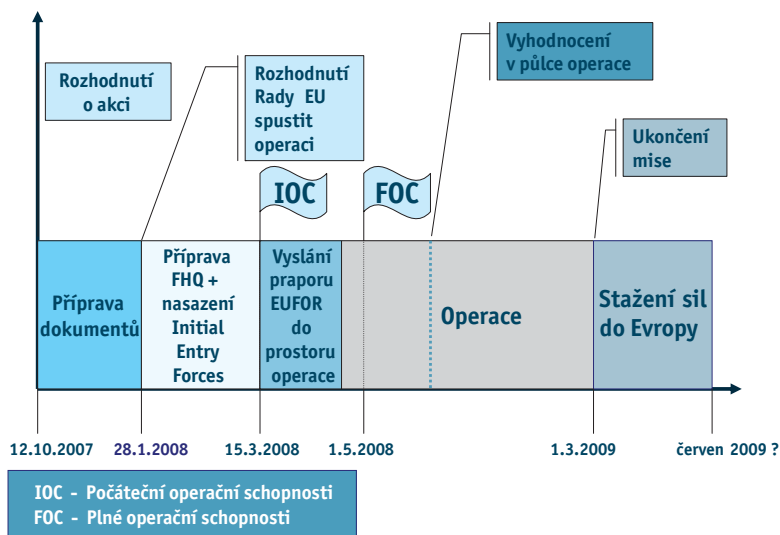
Cíl operace

Cílem několika schválených operací OSN ve střední Africe je především zabránit prohlubování krize v Dárfúru, a tím i rozšiřování nestability do ostatních sousedních regionů. EU chce, v úzké spolupráci s ostatními organizacemi (především s OSN a Africkou unií), přispět k vyřešení krize za použití politických, humanitárních a bezpečnostních nástrojů.

Úkolem jednotek EUFOR, které mají působit ve východním Čadu a severovýchodní části SAR podél hranice se Súdánem, bude především:

- ❑ ochrana civilních osob v nebezpečí,
- ❑ zabezpečení plynulosti dodávek humanitární pomoci (zejména potravin a léků) do uprchlických táborů,
- ❑ zabezpečení volného pohybu osob z humanitárních organizací v prostoru,
- ❑ usnadnění návratu násilně vysídlených osob do původních domovů,
- ❑ v SAR svou přítomností odrazovat ozbrojené skupiny od tranzitních přechodů ze Súdánu do Čadu a zpět.

Jednotky EUFOR nebudou využity k ostraze státní hranice, při místních konfliktech se budou chovat vojensky neutrálně, zbraně mohou použít jen v případě vlastního napadení nebo na ochranu bezbranných civilistů.

Graf 1: Předpokládaný časový harmonogram

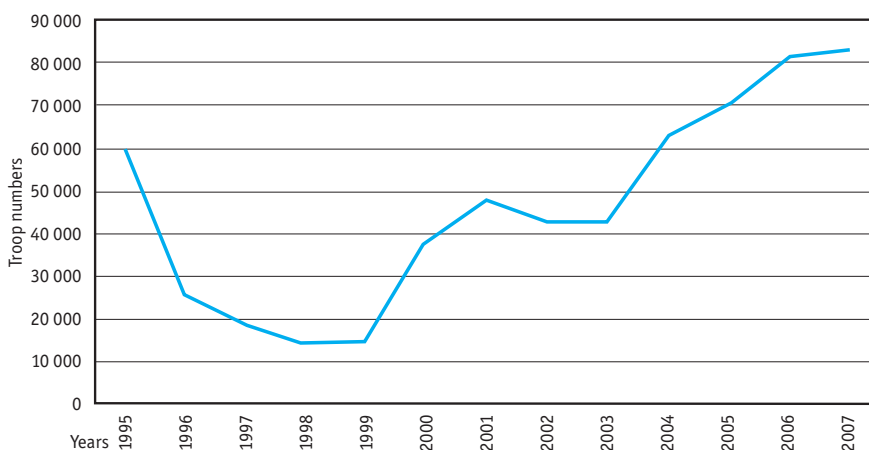
Konečným cílem je vytvoření takového stabilního a bezpečného prostředí, které bude i nadále udržitelné bez podpory mezinárodní vojenské přítomnosti. Schválená doba působení mise EUFOR je 12 měsíců od dosažení počátečních operačních schopností. Situace se bude v průběhu mise vyhodnocovat a pokud ani po ročním působení jednotek EUFOR nedojde k uspokojivému zklidnění situace v oblasti, měla by humanitární operace pokračovat i nadále, ale již pod přímým mandátem OSN (graf 1 na předcházející straně).

Aktivace sil EU

Dne 25. září 2007 byla schválena rezoluce Rady bezpečnosti OSN číslo 1778 o vojenské operaci OSN v Čadu a SAR pod oficiálním názvem **MINURCAT (UN Mission in the Central African Republic and Chad)**.

Vzhledem k nedostatku vlastních vojenských kapacit pověřila OSN sestavením a vysláním ozbrojených jednotek do těchto zemí Evropskou unií. V říjnu 2007 vyzval velitel operace, irský generálporučík Patrick Nash, předurčené národní zástupce tzv. *primary augmentees*, aby se dostavili na EU OHQ k plnění úkolů souvisejících s připravovanou misí (graf 2).

Number of Troops Participating in UN Peace Operations 1995–2007 (October)

Source: UN Department of Peacekeeping Operations

Graf 2: Historie počtů vojáků nasazených v operacích OSN

AČR má v této operaci dva zástupce. Podplukovník Jaroslav Průcha, příslušník Univerzity obrany v Brně, působí na operačním velitelství Evropské unie (EU OHQ), které se nachází ve Francii, na předměstí Paříže, v areálu starobylé vojenské pevnosti Mont Valérien. Druhým zástupcem je major Leon Šoc z Centra of Excellence ve Vyškově, jenž bude pracovat přímo v Čadu, na oddělení logistiky na velitelství sil (FHQ), které bude umístěno ve městě Abéché.

Rada EU po schválení dvou základních dokumentů – konceptu operace (CONOPS) a operačního plánu (OPLAN) – oficiálně vyslovila dne 28.ledna 2008 souhlas se zahájením mise pod názvem „Operation EUFOR Tchad/RCA“. Tak zní oficiální název operace s názvy států

ve francouzském jazyce, kde RCA znamená République centrafricaine (SAR – Středoafriická republika).

Nasazení jednotek do prostoru operace však bylo po několika dnech pozastaveno v důsledku mohutného ozbrojeného povstání proti prezidentovi Débymu, které proběhlo ve dnech 1. – 4. února 2008. Do této akce bylo zapojeno přibližně 3000–5000 rebelů, kteří se poměrně hladce dostali do hlavního města Čadu N´Djameny a přímo ohrožovali prezidentský palác. Poté se podařilo armádě Čadu situaci zvrátit, část povstaleckých sil byla zničena, část rozprášena a zbytek se stáhnul k soudánské hranici.

V současnosti se dvě hlavní skupiny rebelů opět připravují na boj. Mezi vůdci obou skupin proběhlo intenzivní jednání o společném postupu a rozdělení moci po případném vítězství. Zvyšují počty svých bojovníků, modernizují zbraně a doplňují munici. Pokud se jim podaří v brzké době vytvořit dostatečně silné uskupení, tak je pravděpodobné, že se pokusí ještě do začátku období dešťů o jeden útok. Prezident Déby s variantou útoku zřejmě vážně počítá. Jmenoval nového ministra obrany, zvýšil platy v armádě o 15 %, nábory nové vojáky a kolem hlavního města nechává budovat 18kilometrový obranný protitankový příkop o hloubce tři metry a šířce čtyři metry.

Kritické oblasti této mise:

Doposud největší vojenskou operací EU byla operace ALTHEA v Bosně a Hercegovině, jež byla zahájena v roce 2004. Zúčastnilo se jí od počátku 6270 osob, od února 2007 byl počet snížen na 2500. Zde bylo vše mnohem jednodušší: evropský kontinent, dobrá infrastruktura, mírné klima atd.

Na území Afriky byla největší operací ARTEMIS (v Demokratické republice Kongo), která začala v roce 2003 a měla 2000 vojáků. Jednalo se již o Afriku, ale bylo zde několik ulehčujících faktorů: délka mise pouze necelé tři měsíce; část státní hranice Konga byla tvořena pobřežím s Atlantickým oceánem, což usnadňovalo přepravu materiálu, poměrně rozvinutá infrastruktura atd.

Tato operace v Čadu a SAR však bude mnohem složitější, bude se potýkat s řadou jiných, neobvyklých a o to složitějších problémů. Vyjmenujme zde alespoň hlavní výzvy, které budou postaveny před EU:

- a) Personální a materiální naplnění – klíčovým problémem bylo především naplnění operace prostředky strategické dopravy, vrtulníky, logistickou podporou a zdravotnickým zabezpečením. Po několika konferencích k vyčlenění sil nakonec většinu prostředků poskytne Francie, která bude i logisticky zabezpečovat celou misi.
- b) Strategická doprava do prostoru operace – vzhledem k velké vzdálenosti z Evropy se musí transport řešit kombinovaným způsobem: lodí do přístavu Bengházi v Libyi nebo do přístavu Douala v Kamerunu. Z těchto přístavů je pak potřeba pokračovat nákladními vozidly dalších cca 2000 km do města Abeche. Doba přepravy z Evropy se pohybuje kolem 20–30 dnů přes Libyi. Tato cesta přes pouštní oblasti je však velmi náročná a nespolehlivá, nebo 35–45 dnů přes Kamerun (viz obr. 3). Navíc dopravní propustnost koridoru z Doualy do Čadu je omezená, již teď se denně pohybují po této jediné silnici desítky konvojů a jakákoliv porucha vozidla nebo nehoda zablokuje dopravu i pro ostatní. Navíc situace v Kamerunu, a především v přístavním městě Doula je v poslední době neklidná, probíhají stávky a veřejné demonstrace s rabováním obchodů. A letecky je možné, vzhledem k limitované kapacitě čadských letišť, přepravit pouze 20 % materiálu.

c) Logistická podpora hostitelské země – v podstatě neexistuje, téměř všechny potřebný materiál se musí dovážet z Evropy (od cementu, přes ubytovací materiál, PHM, až po proviant a balenou pitnou vodu).

d) Vysoké náklady na operaci – předpokládané náklady za celou dobu mise byly vyčísleny na 120 miliónů euro, ale podle různých zdrojů mohou dosáhnout až 5x vyšší částky, což by bylo 600 miliónů euro. A to je významná částka i pro bohatou Evropu. Největší část rozpočtu půjde na dopravu do místa nasazení, vybudování nutné infrastruktury, proviant a PHM.

Obr. 3: Porovnání vzdáleností Čad – Evropa

e) Obrovská rozloha versus nízký počet vojáků – při ploše 215 000 km² (trojnásobná rozloha ČR) a počtu 3700 osob je hustota pokrytí méně než 0,02 vojáka na km². Je velmi pravděpodobné, že tento poměr bude časem vyhodnocen jako nedostatečný a bude zde tlak na navýšení počtů osob v operaci. To ještě více zvýší nároky na již tak zatíženou logistiku a rozpočet.

f) Neexistující infrastruktura – žádná železnice, velmi špatný stav nebezpečných silnic umožňuje počítat s průměrnou rychlostí přesunu cca 40-50 km/hod. Všechny přesuny po silnici tak budou vždy několikahodinovou záležitostí. Například cesta autem z hlavního města N'Djameny do FHQ v Abéché (850 km) bude trvat minimálně 15 hodin. V období dešťů budou silnice téměř nepoužitelné. Z tohoto hlediska bude nejrychlejší a nejspolehlivější doprava pomocí vrtulníků, které se tak stávají klíčovým prvkem přepravy, zejména z hlediska rychlé zdravotní pomoci (MEDEVAC) a sil rychlé reakce (QRF).

g) Potřeba koordinace s jinými operacemi – v oblasti působí další operace OSN: UNAMID (25 000 osob v Dárfúru) a UNMIS (11 000 osob v jižním Súdánu).

h) Ochrana vlastních vojsk (force protection) – Jako projev nepřátelství rebelů vůči EUFOR je třeba brát v úvahu i možné napadení menších jednotek EUFOR, ať už za účelem symbolického zastrašení nebo ukořistění různého materiálu, vozidel, zbraní, PHM, potravin ... Zřejmě bude potřebné tuto ochranu při pokračujících nepokojích posílit.

i) Národní omezení – v důsledku multinárodního složení jednotek EUFOR je třeba respektovat různorodá národní omezení (national caveats) v činnosti vojsk. Některé státy umožňují plné využití schopností svých jednotek a techniky, jiné státy mají stanoveny omezující limity.

j) Krátká doba k rozmístění – plných operačních schopností je potřeba dosáhnout před obdobím dešťů, které obvykle začíná na přelomu května/června. Přímý dopad tohoto období na činnost vojsk je významný – prakticky se přeruší veškerý pohyb v oblasti, silnice se rozmočí, řeky rozvodní a přesuny s technikou jsou nemožné.

- k) Tropické podnebí – v létě denní teploty 35-50 stupňů, v noci 15-25, vlhkost až 95 %. V zimě denní teploty 25-35 st., noční teploty 5-15 stupňů, vlhkost 45-60 %

Celkový souhrn těchto faktorů bude znamenat, že jenom udržení vlastní životaschopnosti a akceschopnosti bude denně vyžadovat od jednotek EUFOR obrovské množství úsilí, času a financí. Dá se očekávat, že tím dojde nevyhnutelně k omezení vlastních vojensko-humanitárních ambicí a k narušení plnění hlavních cílů celé humanitární operace.

Zapojení členských zemí EU do operace

Celkem se předpokládá nasazení 3700 osob přímo v Africe. Zde je přehled (zveřejněný ve zprávách ČT 1 dne 28.1.2008), kolik osob vyšlou jednotlivé státy EU do operace:

Bojové a odpůrné jednotky v Africe:

Slovensko	15	Řecko	20
Portugalsko	20	Španělsko	35
Rakousko	50	Finsko	60
Belgie	60	Rumunsko	120
Švédsko	250	Polsko	350
Irsko	430	Francie	2100

Do práce na úrovni štábů OHQ a FHQ se zapojí 22 států:

Belgie, Bulharsko, Česká republika, Finsko, Francie, Itálie, Irsko, Kypr, Litva, Maďarsko, Nizozemí, Německo, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko, Velká Británie.

Závěr

Evropská unie se pustila do historicky největší vojenské operace mimo území Evropy, která je unikátní svým rozsahem, náročností a rizikem. Statisíce strádajících lidí v nouzových příbytcích podél súdánské hranice si určitě zaslouží bezpečné a klidné domovy. Je určitě správné, že EU přešla od dlouhého období hezkých řečí a planých slibů ke konkrétní akci.

Afrika je dnes považována za nejproblémovější světový kontinent, za skrytou časovanou nálož. Dosavadní zkušenosti naznačují, že obecné povědomí místních obyvatel ještě zdaleka nedoopravilo k mírovému a stabilnímu řešení místních sporů. Vždyť i na Balkáně, který se nachází na teritoriu „vypělé“ Evropy, je situace i po několika letech vojenské přítomnosti stále neutěšená.

Lze se domnívat, že navzdory všem problémům bude EU schopna tuto operaci zahájit a vést po dobu jednoho roku. Otázkou zůstává, jaký bude stav v Čadu po uplynutí 12měsíčního mandátu. Bezpečnostní situace v regionu bude velmi pravděpodobně i nadále křehká až kritická a bez viditelné přítomnosti vojenských jednotek zřejmě dlouhodobě neudržitelná. A je otázkou, zda OSN bude moci po roce tuto operaci opravdu převzít plně pod svůj mandát a vojensky zabezpečit – viz graf 2 s počtem osob v misích OSN. V tom případě není vyloučeno, že EU se bude muset v této části světa vojensky angažovat i v budoucnosti, s cílem vojensky pomoci OSN ve stabilizaci regionu.

Při tomto případném dalším nasazení bude ovšem mít EU těžkou roli. Při stávajících obrovských finančních nákladech bude mise postupně ztrácet podporu evropské veřejnosti i politiků. A navíc – čím déle by EUFOR v Čadu zůstal – tím více by byl zapojován do řešení dalších komplexních problémů, které se v oblasti hromadily a neřešily během posledních 20 let.

Použité prameny a literatura:

Troop Contributions October 2007. New York: UN Peacekeeping Department, October 2007.
 Bernard LANGE. Recent history of Chad. In *Africa South of the Sahara 2006*, Iain Frame (ed.). London: Routledge, 2006.
 Neutajované informace z pracovních dokumentů OHQ, OPLAN, CONOPS, INTSUM.
<http://www.un.org/Depts/dpko/missions/minurcat/>.
<http://www.military.ie/overseas/ops/africa/chad/index.htm>.
http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=1371&lang=CS&mode=g.

Některé užité zkratky:

CONOPS	Concept of Operations	záměr operací (koncepte)
EU OHQ	EU Operation Headquarters	operační velitelství Evropské unie
EUFOR	European Union Force	mnohonárodní síly EU
FHQ	Force Headquarters	velitelství sil
FOC	Full Operational Capability	plná operační schopnost (pohotovost)
IOC	Initial Operational Capability	počáteční operační schopnosti, počáteční operační pohotovost [nejbližší termín pro uvedení do operačního použití, AAP-15]
INTSUM	Intelligence Summary	souhrnné zpravodajské hlášení
MINURCAT	La Mission des Nations Unies en République Centrafricaine et au Tchad (UN Mission in the Central African Republic and Chad)	vojenská mise OSN v SAR a Čadu
OHQ	Operation Headquarters	operační velitelství
OPLAN	Operational Plan	operační plán
QRF	Quick Reaction Force	síly rychlé reakce (rychlého nasazení)
RCA	République centrafricaine (CAR - Central African Republic)	SAR - Středoafriická republika
UNAMID	UN Assistance Mission in Darfur	mise OSN na pomoc Dárfúru
UNMIS	UN Mission in the Sudan	mise OSN v Súdánu